

SUUNNITELMA SUOMALAISEN HUNGAROLOGIAN KOORDINOIMISEKSI

FT Tuomo Lahdelma

Porissa äskettäin pidetyssä hungarologia-tapahtumassa (Porin kaupunginkirjasto 5.4.1993) useakin esitelmöitsijä toi puutteena esiin sen, että suomalaiset Unkari-tutkijat eivät tiedä toisistaan ja toistensa tekemisistä puhumattakaan siitä, että he toimisivat yhteistyössä, rikastuttaisivat ja edistäisivät omalla panoksellaan toistensa projekteja.

Niin - taidamme tosiaan olla vain heikosti perillä hungarologiasta oman työhuoneen ulkopuolella. Ja sitten vasta vaikeuksia tulee, jos pitäisi kertoa hungarologiasta muualla Euroopassa tai vaikkapa edes Pohjoismaissa. Ja saattaakin olla myös tässä kysymyksessä niin, että nimenomaan Suomen ulkopuolinen lähi-Eurooppa on kaikkein oudointa aluetta. Ainakin itselleni on ollut, ja tästä toenneena olenkin vastikään ottanut yhteyden Upsalan yliopiston fennougristiikan professoriin Lars-Gunnar Larssoniin, ja yritän yhdessä hänen kanssaan ainakin alustavasti kartoittaa pohjoismaista hungarologiaa. Tarkoitus on, että tulos julkaistaan Jyväskylän yliopistossa monisteenä joskus vuoden 1994 alussa.

Jotta suomalaiset hungarologit saisivat voimaa toisistaan ja toistensa tekemisistä sekä edelleen ulkomaisesta Unkaria koskevasta tutkimuksesta ja opetustyöstä, ehdotan, että toimintaa koordinoitaisiin Jyväskylän yliopiston hungarologia-projektista käsin. Miksi sitten juuri Jyväskylästä?

Jyväskylän yliopiston humanistiseen tiedekuntaan luotiin syksyllä

1989 Hungarologia-projekti, jonka tarkoituksena on edistää yliopistossamme harjoitettavaa Unkariin liittyvää tutkimus- ja opetustyötä. Hankkeeseen osallistuu humanistisen tiedekunnan kuusi eri laitosta, nimittäin suomen kielen, historian, taidehistorian, musiikkitieteen, etnologian sekä kirjallisuuden laitos, joka toimii hankkeen vastuulaitoksena.

Hungarologia-projektin keskeisimpinä saavutuksina voidaan pitää tässä vaiheessa tietyn uudentyyppisen kokonaisrakenteen luomista, opetuksen alueella saatuja tuloksia sekä molempiin kedellä mainittuihin seikkoihin liittyviä runsaita kansainvälisiä kontakteja. Tutkimuksen alueella meillä ei ole vielä kovin paljon valmista tai edes valmistumassa olevaa esitettävänä, mikä ei toki merkitse sitä, ettemme pitäisi tutkimusta keskeisenä - päinvastoin: käsitämme toki, että hankkeemme ei voi pitemmän päälle menestyä opetuksenkaan alueella, mikäli emme näe vaivaa myös tutkimuksen hyväksi. Sen sijaan hungarologian tutkimuksen edellytyksiä olemme pystyneet Jyväskylässä olennaisesti kohentamaan, sillä hungarologia-projektin neljän vuoden aikana Jyväskylän yliopiston kirjaston hungarica-kokoelmaa on kartutettu erittäin voimaperäisesti sillä tarkoituksella, että se tarjoaisi jatkossa kunnollisen perustan sekä kotimaisten että ulkomaisten tutkijoiden työlle. Hungarica-kirjallisuuden ohella Jyväskylän yliopiston kirjastoon on hankittu myös HUNDOK ja PRESSDOK -tietokannat.

Vuonna 1991 julkaisimme teoksen *Kulttuurin Unkari*, jossa joukko suomalaisia hungarologeja analysoi Unkarin kulttuurin eri osalualueita ja suhteuttaa niitä omaan kulttuuriimme. Teos perustuu Jyväskylän yliopistossa lukuvuonna 1990-1991 järjestettyyn luentosarjaan. Vielä tämän vuoden aikana ilmestyvät toinen ja kolmas julkaisumme. Ulkomaalaisten vieraittemme sekä Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan omien opettajien tutkimustyön pohjalta julkaisemme saksankielisen artikkelikokoelman *Hungarologische Beiträge*, jossa ovat parhaiten edustettuina kielitiede, kirjallisuuden tutkimus ja historiointi, osoittamassa, miten hankkeemme on alkuvaiheessaan profiloitunut. Toinen vielä tämän vuoden aikana ilmestyvä julkaisumme on 30 tunnin laajuinen äänimateriaali, jonka avulla pyritään opettamaan unkarin ääntämystä nimenomaan suomea

äidinkielenään puhuville opiskelijoille, siis meikäläisestä lähtökohdasta aiheutuva interferenssi huomioonottaen. Kyseisen äänitemateriaalin ovat laatineet Pál Varga ja Ágnes Báthory.

Hungarologia-projektin aloitteesta Humanistiseen tiedekuntaan luotiin lukuvuoden 1990-1991 alusta suoritettavana ollut erityinen hungarologian opintokokonaisuus. Aluksi opintokokonaisuus oli pelkästään approbatur-tasoinen, mutta jo seuraavan vuoden syksystä se laajeni cum laude -tasoiseksi, ja juuri nyt Jyväskylässä suunnitellaan kahdella hungarologian osa-alueella - unkarilaisessa kielitieteessä ja Unkarin kirjallisuudessa - siirtymistä laudatur-opintoihin, mikä toisi opiskelijoille mahdollisuuden valita hungarologian vaikkapa pääaineeksi. Hungarologian opiskelijoita on tällä hetkellä noin kahdeksankymmentä, mitä määrää voi luonnehtia sekä pieneksi että suureksi esimerkiksi siitä riippuen, haluaako tähdentää absoluuttista vai suhteellista kokoa ja kehitystendenssiä.

Jyväskylän yliopiston hungarologian opintosuuntauksen rakenne ja sisällöt ovat kompromissi mukanaolevien laitosten intresseistä. Tämän jokseenkin välttämättömänä seurauksena hungarologiamme poikkeaa varsin olennaisesti perinteisestä, Euroopassa edelleenkin vallitsevasta mallista. Jyväskylän hungarologia ei sisälly eikä edes kytkeydy kiinteästi fennougristiikan opintoalaan, eikä siinä myöskään toteudu perinteinen filologinen, selkeästi kielen ja kirjallisuuden opinnoille etusijan antava ajattelu. Sen sijaan Jyväskylässä käsitetään hungarologian sisällöksi *unkarilaisuuden* laaja-alainen tutkiminen ja opettaminen. Hungarologian sisällöstä muuten kiistellään jatkuvasti kansainvälisillä foorumeilla, mutta meidän käytännössämme siis tavallaan palataan siihen merkitykseen, jonka termille '*hungarologia*' antoi vuosisadan alussa sen lanseeraaja, Berliinin yliopiston legendaarinen professori Robert Gragger.

Hungarologian opintojen alkuvaiheessa opiskelijat joutuvat perehtymään Unkariin maantietoa, tanssikulttuuria ja jopa ruoanlaittoa myöten - kuitenkin sen mukaisesti, että yliopisto-opintojen tavoitteena ei ole koskaan niinkään tietämisen suuri määrä kuin sen mahdollisimman korkea laatu. Laveiden perusopintojen varaan aletaan kohta rakentaa kunkin opiskelijan pääaineopinnot tai muu suuntau-

tuminen huomioonottavaa spesiaalitietämystä. Cum laude -vaiheessa opiskelijalla on jo varsin paljon vaihtoehtoja valittavanaan, ja laudatur-opintoja ei suunnitelman mukaan toteuteta enää useiden eri laitosten yhteistyönä, vaan yhden ainoan laitoksen puitteissa. Mitään "Hungarologian laitosta" ei kuitenkaan ole, vaan laudatur-vaiheessa opiskelija tavallaan "palautuu" jollekin hungarologia-projektin muodostavista laitoksista sen jälkeen, kun hän on "vieraillut" muilla laitoksilla laventamassa Unkari-tietämystään.

Paradoksaalilla tavalla Jyväskylässä ei kouluteta hungarologeja vaan hungarologian eri osa-alueiden asiantuntijoita, ja Jyväskylässä eivät kouluta hungarologit vaan eri tieteenalojen edustajat, jotka ovat erikoistuneet johonkin Unkarin kulttuurin osa-alueeseen. Tästä tilanteesta seuraa, että emme ole voineet tyytyä suuntaamaan hungarologian pariin ainoastaan opiskelijoita, vaan meidän on täytynyt - jotta opetus oli kauttaaltaan specialistien käsissä - pyrkiä aktivoimaan myös Humanistisen tiedekunnan opettajia. Monet heistä ovatkin kouluttaneet itseään Unkari-asiantuntijoiksi. Tähän liittyen eräs ulkomaalainen vieraamme totesi, että hänet oli vakuuttanut Jyväskylän yliopiston hungarologian perspektiivisyydestä ennen muuta se, että meillä unkarin kielen opetukseen osallistuu myös yliopiston opettajakuntaan kuuluvia.

Koska Jyväskylän yliopiston hungarologia-projektissa on irtauduttu fennougristiikan kehyksestä ja filologian mitä arvovaltaisimmasta yliopistollisesta perinteestä, olemme tulleet välttämättä toisen kehyksen alaisuuteen. Määrittelin hankkeemme tätä kehystä näin: sen lähtökohtana on oman kansallisen erityislaadun havainnointi ja sen kohteena on unkarilaisuus eurooppalaisuuden erityisenä osana. Tästä lähtökohdasta käsin tähdentyy ainakin osaksi eri seikkoja kuin perinteiseltä pohjalta. Ensinnäkin on selvää, että sukulaisuuden tosittamisen tai samanlaisuuden osoittamisen sijasta tulee tärkeäksi erojen ja ylimalkaan keskinäisten relaatioiden selvittäminen; lähtökohtamme suosii kaikkinaista kontrastiivista ja konfrontatiivista kysymyksenasettelua. Toiseksi lähtökohtamme johdattaa sen oivaltamiseen, että oma tarkastelupisteemme unkarilaisuuteen on olennaisesti erilainen kuin unkarilaisten oman Unkari-tutkimuksen näkökul-

ma. Jälkimmäinen rakentaa unkarilaisten omakuvaa, meidän taas Unkari-kuvaa ulkomailla. Tästä seuraa, että ensisijaisia partnereitamme eivät olekaan unkarilaiset yliopistot, vaan muut Unkarin ulkopuoliset, unkarilaisuutta tutkivat ja opettavat yliopistot. Tämän korostuksen mukaista on, että kun allekirjoittanut järjestää Jyväskylän vuoden 1995 fennougristiikan kongressissa erityisen hungarologia-symposiumin, aiheena on "Huhgarologia Unkarin ulkopuolella". Kolmanneksi on ilmeistä, että kun unkarilaisuuden kontekstiksi asetetaan muun suomalaisugrilaisuuden sijasta muu eurooppalaisuus, niin siitä kohoaa esille hyvinkin toisenlaisia piirteitä kuin meillä perinteisesti vallinnutta paradigmaa sovellettaessa - ja nimen omaan sellaisia, joiden selvitteleminen on ilmeisen ajankohtaista Euroopan nykyisessä kehitysvaiheessa ja merkityksellistä myös oman itsemme ja oman historiamme käsittämisen kannalta. Sikäli kuin pidämme toimintaamme paradigman purkamisena, niin voi hökäistä saman tien, että jo oli aikakin, sillä kyseessä oleva paradigma ei ole ihan uusimpia, vaan 1700-luvun saksalaisen historiankirjoituksen luoma. Kaikki kunnia tälle paradigmalle tai tieteelliselle hypoteesille, sillä sen pitkäikäisyys vain vahvistaa meitä siinä käsityksessämme, että siirtymä barokista valistukseen on erityisen merkityksellinen Euroopan sivistyselämän paradigmanvaihdosten joukossa...

Katsantomme mukaisesti olemme panostaneet vahvasti siihen, että pääsisimme hedelmälliseen vuorovaikutukseen muun Unkarin ulkopuolisen hungarologian kanssa. Olemme mahdollisuuksien mukaan kutsuskelleet vieraisille muunmaalaisia hungarologeja ja pohtineet heidän kanssaan jatkuvan yhteistyön mahdollisuuksia. Eräänlaiseksi tunnustukseksi tälle aktiviteetille lieenee tulkittavissa se, että Jyväskylän yliopiston hungarologia-projektin vastuuhenkilö valittiin Szegedin kansainvälisen hungarologiakongressin yhteydessä Kansainvälisen Hungarologian Seuran (International Association of Hungarian Studies) johtokuntaan, mutta varsinkin jäljempänä puheeksi tulevan hungarologiaverkoston perustamisen kannalta verrattomasti merkittävämpi on se seuraus, jonka kansainvälistymispyrkimyksemme tuotti aivan vastikään. Joitakin viikkoja sitten nimittäin Brysselissä hyväksyttiin ERASMUS-yhteistyön pohjaksi se ehdotus, jonka Jyväskylän yliopisto oli jättänyt yhdessä Sorbonnen, Hampurin ja Berliinin kanssa. Tämän yhteistyön alueina ovat hungarologia, fennologia ja

fennougristiikka, ja se mahdollistaa opiskelija- ja opettajavaihdon hankkeeseen osallistuvien yliopistojen välillä. Vaihto käynnistyy lukuvuonna 1993-1994.

Näin olenkin saanut päätökseen niitten edellytysten esittelyn, joiden toivoisin vakuuttavan teidät siitä, että Jyväskylän yliopistosta käsin voitaisiin koordinoida ja tukea suomalaisten hungarologien verkostoitumispyrkimyksiä. Sanoin "tukea" ajatellen Jyväskylässä juuri nyt olevaa mahdollisuutta saattaa luontevasti hungarologian alalla käytävää kansainvälistä keskustelua suomalaisten ulottuville ja päinvastoin. Sillä eiköpä tällä haavaa jo niin liene, että ajatus suomalaisten tutkijoiden sellaisesta verkostoitumisesta, johon ei ole jollain tapaa rakennettu pyrkimystä kansainvälistyä, tuntuisi suorastaan voimien haaskaamiselta?

Ajatuksenani on, että tämän kokouksen yhteydessä kartoitettaisiin, onko meillä tänne kokoontuneilla hungarologeilla halua luoda tässä luonnosteltavalta perustalta sellainen väljä, demokraattinen tutkija- ja asianharrastajayhteisö, johon tutkijaverkosto-termi viittaa. Olen tuonut mukaan kaavakkeen, ja pyydän, että asiasta kiinnostuneet täyttäisivät sen. Täyttämisen myötä kyseisestä henkilöstä tulee verkoston potentiaalinen jäsen. Sikäli kuin halukkuutta löytyy, hankkeelle anottaisiin rahoitus Suomen Akatemialta, ja verkoston toiminta voisi käynnistyä vaikkapa ensi vuoden alusta. Rahoitusta voitaisiin hakea esimerkiksi kolmeksi vuodeksi, minkä jälkeen verkosto voisi Suomen Akatemian osallisuuden virallistamana tilapäisenä instituutiona voisi raueta. Käsittääkseni kolme vuotta on riittävän pitkä aika siihen, että verkostoituminen ja integroituminen kansainväliseen hungarologiaan ehtii tapahtua, ja selvää toisaalta on, että toisistamme ja toistemme toiminnan seuraaminen eivät enää raukeaisi, vaikka yhteydenpito ei tapahdukaan ulkopuolisen rahoituksen turvin. Itse asiassa on ilmeistä, että kerran käyntiin päästyään verkostoituminen laajenisi, versoisi alaverkostoja. Nimenomaan nämä suppea-alaisempien yhteisten intressien luomat alaverkostot ovat niitä, joiden voi olettaa elävän sittenkin, kun verkosto rahoitusta nauttivana instituutiona on lopetettu.

Kuinka hungarologia-verkosto sitten toimisi? Suunnitelman mukaan rahoitus kattaisi vuodet 1994, 1995 ja 1996. Kunakin vuonna olisi kaksi tapahtumaa. Ensinnäkin verkoston jäsenten tapaaminen, jonka yhteydessä jäsenet esitelmöisivät toisilleen paraikaa mielenkiintonsa kohteena olevista hungarologian kysymyksistä. Näiden kokousten tematiikka voisi olla hyvinkin heterogeeninen. Toisena vuosittaisena tapahtumana olisi mahdollisimman korkeatasoinen kansainvälinen teemaseminaari, jonka aihe ja osanottajat määräytyisivät verkoston jäsenten aloitteiden pohjalta. Vuonna 1995 teemaseminaaria ei kuitenkaan järjestettäisi, koska jo äsken puheena ollut Fennougristiikan kongressin yhteydessä järjestettävä hungarologian symposium toteuttaa teemaseminaarin funktion: se on suppeaksi rajatun aiheen merkeissä toteutettava kansainvälisesti merkittävä tieteellinen kokous, johon myös kysymyksen suomalaisilla asiantuntijoilla on mahdollisuus osallistua. Täten verkoston puitteissa järjestettäisiin yhteensä kolme jäsentapaamista ja kaksi kansainvälistä teemaseminaaria. Näissä tapahtumissa pidettyjä esitelmiä saatettaisiin julki Jyväskylän yliopiston hungarologia-projektin julkaisuissa.

Verkoston tarkoituksenmukainen toiminta edellyttää jäsenten jatkuvaa informointia. Tämä tapahtuisi pääasiallisesti jäsenkirjeiden avulla. Jäsenkirjeisiin sisältyisi muun muassa raportteja hungarologian tapahtumista, tulossa olevien tapahtumisen kalenteri sekä tietoa siitä, mitä verkoston piirissä ollaan tutkimassa. Tiedottamisesta, samoin kuin tapahtumien järjestämisestä vastaisi tuntipalkkaa nauttiva sihteeri. Jyväskylän yliopiston hungarologia-projektilla on ollut käytettävissään puolipäiväinen amanuenssi - jona tällä hetkellä toimii Raija Syyrakki. Ajatuksenamme on, että verkoston sihteerin tehtävät liitettäisiin hungarologia-projektin amanuenssin tehtäviin.

